

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Педагогічний коледж

Марія Верхоляк

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Методичні рекомендації для семінарських занять
студентів I курсу
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Львів-2019

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Педагогічний коледж

Марія Верхоляк

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Методичні рекомендації для семінарських занять
студентів I курсу
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Львів-2019

УДК 364-78:37.013.42 (091) (072)

Рецензент: Михайлиши Р. Р. - викладач педагогіки, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів педагогіки та психології

Корнят В. С. - кандидат педагогічних наук, Львівський національний університет імені Івана Франка, доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи

Верхоляк М. Р. Теорія та історія соціального виховання: методичні рекомендації для семінарських занять студентів I курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» / Марія Верхоляк. – Львів. : «Растр-7», 2019. – 28 с.

У методичних рекомендаціях подано тематику семінарських занять з курсу «Теорія та історія соціального виховання», яка спрямована на поглиблене засвоєння студентами теоретичних та історичних основ соціального виховання, на ознайомлення з працями видатних гуманістів, педагогів, які зробили помітний внесок у створення системи виховання в Україні, на розвиток у майбутніх соціальних педагогів вміння аналізувати суспільні явища та їх вплив на соціально-виховний процес.

Розглянуто і схвалено на засіданні
циклової комісії
викладачів педагогіки та психології
Протокол №__ від «_____» 2019 р.
Голова _____ Р. Михайлишин

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1.МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	6
2.ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (ЛІТЕРАТУРА, ЗАВДАННЯ, ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗДУМІВ)	9
3. ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ	25
4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	27

ВСТУП

Національна доктрина розвитку освіти орієнтує державну освітянську політику на створення умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися впродовж життя, оберігати і примножувати цінності національної культури.

Реформування сучасної вищої школи в Україні передбачає світоглядно-концептуальні та змістові зміни в системі педагогічної діяльності, утвердження її гуманістичних засад, передусім у практиці семінарських занять та організації самостійної науково-пошукової роботи студентів.

Методичні рекомендації з курсу «Теорія та історія соціального виховання» мають на меті допомогти студентам спеціальності «Соціальна робота» готуватися до семінарських занять. Відвідування лекцій, участь у науково-пошуковій діяльності, індивідуальна робота становлять передумови творчого самостійного опанування знань з курсу. Різноманітні форми проведення семінарських занять (дискусії, діалоги, реферування соціально-педагогічної літератури) сприятимуть ґрунтовній соціально-педагогічній підготовці студентів. Тому важливо одночасно з набуттям професійних знань, умінь і навичок, активізувати розвиток пізнавальних здібностей, творчого мислення суб'єктів учіння.

Методичні рекомендації вміщують плани семінарських занять, літературу, завдання, питання для самоконтролю та роздумів, теми індивідуальних завдань, контрольні питання до заліку.

Пріоритетне значення у підготовці до семінарських занять має метод особистісно-орієнтованого навчання. Студентам відповідно рекомендовані проблемні питання, виконання індивідуально-диференційованих завдань, реферування соціально-педагогічної літератури.

Завершує вивчення курсу «Теорія та історія соціального виховання» залік.

1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Традиційною формою закріплення прослуханого курсу лекцій і перевірки знань є семінар, написання та обговорення рефератів. Семінар - форма заняття, під час якої відбувається спілкування педагога та студента, своєрідний діалог, тому педагогу необхідно знати особливості його проведення. Вдало проведений семінар сприяє взаєморозумінню педагога і студента, закріплює знання студентів, а за рахунок відпрацьованого зв'язку при діалозі викладач отримує цікаву інформацію, має можливість зрозуміти світогляд студентів, їх ставлення до навколишнього світу.

Семінарські заняття отримали назву від латинського *seminarium*, що у перекладі означає "розсадник". Їх проводили у давньогрецьких та римських школах як поєднання диспутів, повідомлень учнів, коментарів та висновків викладачів.

Головна мета семінарських занять — сприяння поглибленому засвоєнню студентами найбільш складних питань навчального курсу, спонукання студентів до колективного творчого обговорення, оволодіння науковими методами аналізу явищ і проблем, активізування до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування навичок самоосвіти.

У процесі підготовки до семінару студенти самостійно відпрацьовують літературу (навчальну, методичну, наукову), вчать критично оцінювати різні джерела знань. Дидактична цінність семінарів полягає також у тому, що за незначної кількості студентів (академічна група) викладач може плідно впливати на аудиторію як в освітньому, так і у виховному плані.

Під семінарським заняттям розуміють форму навчального заняття, за якої викладач організує дискусію із завчасно визначених тем, до яких студенти готують тези відповідей або індивідуально виконані реферати-доповіді. Такі семінари називають також семінарами-дискусіями. Семінари-практикуми

присвячені обговоренню різних варіантів розв'язання практичних ситуаційних задач і завдань.

План семінару повідомляють студентам заздалегідь для усвідомлення логіки поступового, послідовного розвитку теми. Обов'язково повідомляють необхідні наукові та методичні джерела з теми, додаткову літературу, за допомогою якої можна поглибити знання з теми. Доцільно також давати індивідуальні творчі завдання з теми семінарського заняття. На семінарі слід обговорювати найбільш суперечливі проблеми. З погляду розвивальної мети навчання семінарські заняття розвивають самостійність мислення, уміння аргументувати та відновлювати свою думку, вести коректну дискусію тощо.

Семінару притаманні чотири основні функції:

1. Поглиблення, конкретизація, систематизація знань, набутих на лекціях і під час самостійної роботи.
2. Розвиток навичок самостійної роботи.
3. Заохочення до наукових досліджень.
4. Контроль за якістю засвоєння студентами матеріалу.

За формою семінари можна проводити у вигляді розгорнутої бесіди за планом або у вигляді невеликих доповідей студентів з подальшим обговоренням учасниками семінару. Якщо виступи неодноскладові й ґрунтуються на застосуванні додаткових джерел, то їх вже можна розглядати як короткі доповіді. Метод доповідей передбачає обмін думками та дискусію із суперечливих положень, тобто живу бесіду. Викладач заздалегідь повідомляє студентам, у якій формі він чекатиме відповіді на те чи інше запитання (реферату, анотації, рецензії) акцентує увагу на оцінці та обговоренні. При цьому викладач керує дискусією, коректно ставиться до думок студентів, припускає їх право на помилку, на яку тактовно вказує, та на власну думку. Майстерність викладача виявляється також у залученні до обговорення всіх студентів незалежно від того, як вони навчаються. Для "слабких" студентів доцільно створювати ситуації психологічного переживання успіху, які надають упевненість у своїх силах.

Саме на семінарських заняттях найкраще реалізується принцип спільної діяльності у процесі групової навчальної роботи, який передбачає колективні зусилля для розв'язання того чи іншого складного питання.

Під час оцінювання якості семінарського заняття, а також у ході підготовки до нього доцільно використовувати такі **критерії**:

1. Цілеспрямованість — висунення проблеми, намагання поєднати теоретичний матеріал з його практичним використанням у майбутній професійній діяльності.
2. Планування — виокремлення основних питань, пов'язаних з профільюючими дисциплінами, наявність новинок у списку літератури тощо.
3. Організація семінару — уміння започаткувати та підтримувати дискусію, конструктивний аналіз усіх відповідей студентів, наповненість навчального часу обговоренням проблем, поведінка самого викладача.
4. Стиль проведення семінару — пошквалений, з постановкою гострих питань, з дискусією або млявий, який не викликає інтересу.
5. Ставлення викладача до студентів — поважне, врівноважене, в міру вимогливе чи байдуже.
6. Ставлення студентів до викладача — поважне чи байдуже, критичне.
7. Управління групою — викладач швидко встановлює контакт з учасниками семінару, впевнено та вільно тримається, взаємодія з групою має педагогічно доцільний характер та охоплює всіх студентів чи, навпаки, робить багато зауважень, розмовляє на підвищених тонах, спирається в роботі на кількох студентів, а інші залишаються пасивними.
8. Коментарі та висновки викладача — кваліфіковані, доказові, переконливі чи, навпаки, некваліфіковані, неістотні, не містять теоретичних узагальнень.
9. Записи студентів. Чи ведуть студенти записи систематично, інколи, зовсім не ведуть.

2. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (ЛІТЕРАТУРА, ЗАВДАННЯ, ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА РОЗДУМІВ)

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1. Соціальне виховання і суспільна опіка у Давній Греції та Давньому Римі.
2. Соціальна допомога у найдавніших слов'янських общинах та Київській Русі.
3. Виникнення соціальної педагогіки як окремої галузі знань. Характеристика провідних концепцій соціалізації особистості.
4. Здійснення соціально-педагогічних досліджень в Україні у кінці XVIII - на початку XX ст.
5. Розвиток соціальної педагогіки у період наукової революції XX ст.
6. Піднесення українського соціального виховання у козацьку добу епохи Відродження (друга половина XV-XVII ст.). Філантропічні функції братств України та їх продовження у братських школах.

Семінарське заняття № 1

Тема: Соціальне виховання та суспільна опіка у Давній Греції та Давньому Римі.

План

1. Особливості філантропічного періоду в історії соціальної роботи в Стародавній Греції та Стародавньому Римі.
2. Елементи соціальної педагогіки у творчості Платона та Аристотеля. Створення проектів гармонізації класових відносин.
3. Сократ, Сенека про моральне самовдосконалення особистості.
4. Соціально-педагогічні ідеї М. Ф. Квінтіліана.
5. Виникнення християнського виховання.

Література:

1. Платон. Закони. Держава / Платон // История социальной педагогики : хрестоматия : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / под. ред. М. А. Галаузовой – М. : Гуманит. Центр ВЛАДОС, 2000. – С. 27-30.
2. Аристотель. Політика / Аристотель // История социальной педагогики : хрестоматия : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / под. ред. М. А. Галаузовой – М.: Гуманит. Центр ВЛАДОС, 2000. – С. 32-37.
3. Квінтіліан М. Ф. Про виховання оратора / М. Ф. Квінтіліан // История социальной педагогики : хрестоматия : учебное. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / под ред. М. А. Галаузовой. – М. : Гуман. Центр ВЛАДОС, 2000. – С. 38-46.
4. Євангелія від Луки // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упоряд : О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – С. 53-54.
5. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва : [навч. пос.] / В. Кравець. – Тернопіль : Вид-во «Тернопіль», 1996. – 436 с.
6. Попович Г. М. Соціальна робота в Україні і за рубежом : Г. М. Попович. – навч. – метод. посіб. Ужгород : Гражда, 2000. – 143 с.
7. Янкович О. І. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи : / О. І. Янкович, В. А. Поліщук. – навч. –метод. посіб. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – 394 с.

Завдання

1. Зробіть порівняльну характеристику розвитку соціальної роботи у Стародавній Греції та Стародавньому Римі.
2. Із творів Платона «Держава», «Закони» та Аристотеля «Політика» випишіть цитати, що свідчать про зародження в їх творчості елементів соціальної педагогіки.
3. Проаналізуйте твір Сенеки Л. А. «Моральні листи до Луцилія». Випишіть найважливіші положення стосовно прагнення до досконалості, формування

доброчесностей, попередження шкідливих звичок, про суть бідності та багатства.

4. Порівняйте ідеї про моральне самовдосконалення Сократа і Сенеки.
5. Виділіть основні риси християнської педагогіки.
6. Прочитайте уривки із твору Квінтіліана М. Ф. «Про виховання оратора». Випишіть найважливіші соціально-педагогічні ідеї.

Питання для самоконтролю

1. Яка тривалість філантропічного періоду?
2. Що означає термін «філантропія»?
3. Які благодійницькі функції брала на себе держава у Давніх Афінах?
4. Які заходи в Давній Греції та Давньому Римі покликані були полегшити класові суперечності?
5. На які групи поділив Платон усіх громадян в ідеальній державі?
6. Яку систему державних закладів запропонував Платон?
7. Що таке виховання, на думку Платона?
8. Які погляди були в Платона щодо сімейного та суспільного виховання? Якому типу виховання він надавав перевагу?
9. Хто з давніх мислителів вперше зробив спробу науково обґрунтувати мету виховання? У чому полягало це обґрунтування?
10. У чому полягає вікова періодизація розвитку дітей, зроблена Аристотелем?
11. Якому типу виховання надає перевагу М. Ф. Квінтіліан?
12. Як вирішує М.Ф. Квінтіліан проблему дитячих здібностей?

Питання для роздумів

1. Які ідеї Сенеки перегукуються із християнською мораллю?
2. Яке визнання ідеї Сенеки отримали серед українських мислителів?
3. Якими шляхами відбувалось зближення соціального виховання і соціальної роботи у Давній Греції та Давньому Римі?
4. Як пропонують усунути багатство і бідність в ідеальній державі Платон,

Аристотель?

5. Чи правий був Сократ, закликаючи слухачів зрікатися волі батьків і у вихованні покладатися лише на вчителів? Чому він займав таку позицію?
6. Платон вважав, що необхідно підбирати батьківські пари для народження повноцінного потомства. Проаналізуйте позитивні і негативні сторони цієї ідеї.
7. З якими аргументами на користь суспільного та сімейного виховання, висунутими Квінтіліаном, Ви погоджуєтесь, а з якими - ні? Обґрунтуйте свою відповідь.

Семінарське заняття № 2

Тема: Соціальна допомога у найдавніших Слов'янських общинах та Київській Русі.

План

1. Характеристика форм соціальної роботи у східних слов'ян.
2. Особливості соціальної допомоги у Київській Русі у зв'язку із запровадженням християнства. Княжа підтримка і захист.
3. Церковно-монастирські форми опіки. Благодійницька діяльність ченців Києво-Печерського монастиря.
4. Ідеї соціального виховання і підтримки вразливих категорій населення у творах письменників княжих часів.

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко // – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – С. 109-119.
2. Грішний І. Настанови багатіям / І. Грішний // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упоряд . : О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – С. 42.
3. Мономах В. Повчання дітям / Володимир Мономах // Історія української

школи і педагогіки : хрестоматія / упоряд. О. О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. – К. : «Знання» КОО, 2003. – С. 40-41.

4. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні / А. Г. Горілий. – Тернопіль: ТАНГ, 2001 – 68 с.

5. Попович Г. М. Соціальна робота в Україні і за рубежом : / Г. М. Попович. – навч.-метод. посіб. – Ужгород : Гражда, 2000. – 140 с.

6. Янкович О. І. Історія соціальної педагогіки / соціальної роботи : / О. І. Янкович, В. А. Поліщук. – навч.-метод. посіб. – Тернопіль : ТНПУ, 2004. – 394 с.

Завдання

1. Із твору «Повчання дітям» випишіть заклики В. Мономаха до виховання милосердя, допомоги вразливим верствам населення.
2. У книзі «Виховний ідеал» Г. Ващенко охарактеризував поряд з іншими ідеал людини в творах письменників княжих часів. Випишіть головні риси цього ідеалу. Як хрещення Русі вплинуло на формування ідеалу?
3. Із книги «Киево-Печерский Патерик» виберіть одну з розповідей про святих угодників, де, на Вашу думку, найяскравіше виражений благодійницький подвиг. Розкажіть про нього. Перелічіть добродійні справи св. Теодозія Печерського.
4. Зробіть порівняльний аналіз соціальної роботи Київської Русі та держав Європи в епоху середньовіччя.

Питання для самоконтролю

1. Які Ви знаєте форми соціальної допомоги у давніх слов'ян?
2. Наведіть приклади культових форм підтримки і захисту.
3. Які види общинно-родових форм допомоги існували у давніх слов'ян?
4. Які Ви знаєте господарські форми допомоги?
5. Який вплив мало запровадження християнства для розвитку соціальної підтримки в Київській Русі?

6. Які добродійні справи здійснив Св. Володимир?
7. Які Ви знаєте форми княжої благодійності?
8. Назвіть суб'єкти та об'єкти соціальної допомоги в Київській Русі?
9. Які законодавчі акти регулювали взаємини щодо підтримки вразливих категорій населення?
10. Назвіть найважливіші риси княжої благодійності.
11. Які Ви знаєте функції монастирів?
12. В чому суть ктиторської монастирської системи?
13. Назвіть особливості парафіяльної допомоги і підтримки.
14. До яких соціальних негараздів призвела благодійність у Київській Русі?
15. У яких творах письменників княжих часів розглядаються питання соціальної підтримки?

Питання для роздумів

1. Які форми соціальної допомоги східних слов'ян збереглися до нашого часу?
2. Чому добросердечне ставлення до злидарства у Київській Русі мало негативні наслідки?
3. Чому князі Київської Русі переклали вирішення проблем соціальної допомоги на церкву та монастирі?
4. Наскільки обґрунтованим було надавати соціальну підтримку, не вникаючи в потреби того, хто її просить?

Семінарське заняття № 3

Тема: Виникнення соціальної педагогіки як окремої галузі знань.

Характеристика провідних концепцій соціалізації особистості.

План

1. Розвиток провідних напрямів соціально-педагогічних досліджень XVIII-XIX ст.
2. Аналіз соціальних реформацій Д. Беллєрса та Р. Оуєна. Виховання як ключ до

розв'язання соціальних проблем.

3. Характеристика соціально-педагогічних експериментів Й. Г. Песталоцці. Відображення соціально-педагогічних ідей у творі «Лінгард і Гертруда».
4. Пауль Наторп як засновник соціальної педагогіки. Історичні аспекти виникнення терміну.

Література

1. Белерс Д. Пропозиції про запровадження трудового коледжу всіх корисних ремесел і сільського господарства // Д. Белерс // хрестоматія по історії зарубешної педагогіки. – М. : Просвещение, 1981. – С. 195-201.
2. Оуен Р. Новий погляд на суспільство, або Досліди про створення людського характеру / Р. Оуен // хрестоматія по історії зарубешної педагогіки. – М. : Просвещение, 1981. – С. 416-422.
3. Песталоцці Й. Г. Лінгард і Гертруда / Й. Г. Песталоцци // хрестоматія по історії зарубешної педагогіки. – М. : Просвещение. – С. 276-280.
4. Наторп П. Соціальна педагогіка / П. Наторп // Історія соціальної педагогіки : хрестоматія : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. / под ред. М. А. Галагузової – М. : Гуманит. Центр ВЛАДОС, 2000. – С. 301-312.
5. Кравець В. П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ ст. / В. П. Кравець – Тернопіль, 1996. – 290 с.
6. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки і шкільництва : [навч. пос.] / В. П. Кравець . – Тернопіль : Вид-во «Тернопіль», 1996. – 436 с.

Завдання

- 1.«Із творів Д. Беллерса та Р. Оуена випишіть положення, в яких відображені соціально-педагогічні інновації авторів.
2. Із творів Р. Оуена випишіть ідеї про вплив соціального середовища на формування особистості.
3. Із твору Й. Г. Песталоцці «Лінгард і Гертруда» випишіть ідеї, які свідчать про те, що він є яскраво вираженим представником соціальної педагогіки.

4. Складіть тези праці П. Наторпа «Соціальна педагогіка».
5. Створіть модель сучасного благодійницького закладу, використовуючи раціональні елементи творчості соціальних педагогів і реформаторів XVIII-XIX ст.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть провідні напрями соціально-педагогічних досліджень XVIII-XIX ст.
2. Які провідні ідеї об'єднують соціальних педагогів?
3. Яким був лозунг трудового коледжу, запропонованого Д. Беллерсом?
4. Яку мету переслідував трудовий коледж?
5. Який спосіб усунення бідності пропонує Джон Беллерс?
6. Назвіть заклади, що склали систему «Нового інституту...» Р. Оуена.
7. Хто вперше на практиці створив дошкільні дитячі заклади?
8. Чим зумовлене прагнення Й. Г. Песталоцці до здійснення соціально-педагогічних експериментів? Чому вони зазнали краху?
9. У чому полягає мета виховання за Песталоцці?
10. Які виховні завдання переслідувала «Установа для бідних»?
11. Як виник термін «соціальна педагогіка»?

Питання для роздумів

1. Чому проект трудового коледжу Д. Беллерса не був реалізований?
2. Чому Й. Г. Песталоцці не вдалося створити школу на самоокупності? Хто з видатних педагогів, на Вашу думку, створив заклад на самоокупності? Яких помилок Песталоцці йому вдалося уникнути?
3. Чи є запропоновані реформації Д. Беллерса та Р. Оуена вирішенням проблеми подолання бідності?
4. Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що правильно поставлене виховання є засобом подолання соціальних негараздів?
5. Які чинники створили необхідність запровадження соціальної педагогіки? Чи не могли назрілі проблеми бути вирішені в межах загальної педагогічної науки?

Семинарське заняття № 4

Тема: Здійснення соціально-педагогічних досліджень в Україні в кінці XVIII на початку XX ст.

План

1. Щастя людини і його залежність від «спорідненої праці». Розв'язання проблеми у «Харківських байках» Г. С. Сковороди та у творі К. Д. Ушинського «Праця в її психічному і виховному значенні».
2. Принципи народності та природовідповідності виховання у творчості Г. С. Сковороди, О. В. Духновича, К. Д. Ушинського.
3. Висвітлення ідей людинолюбства «Руською трійцею».
4. М. І. Пирогов про зв'язок школи з життям.
5. Соціально-педагогічні погляди С. Ф. Русової.

Література

1. Русова С. Ф. Соціальне виховання, його значення в громадському житті / С. Ф. Русова // Вибр. пед. твори : в 2-х кн. – К.: Либідь , 1997 – Кн. 1. – С. 144-150.
2. Русова С. Ф. Нова школа соціального виховання / С. Ф. Русова // Вибр. пед. твори : в 2-х кн. – К.: Либідь , – Кн. 1. – С. 144-150.
3. Сковорода Г. С. Вдячний Еродій. Харківські байки. Вбогий жайворонок. Сад пісень / Г. С. Сковорода – К. : Веселка, 1983. – С. 81-114, 137-146.
4. Ушинський К. Д. Про народність в громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Вибр. пед. твори : в 2-х т. – К. : Рад. школа, 1983. Т. 1. – С. 43-103.
5. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні / К. Д. Ушинський // Вибр. пед. твори : в 2-х т. – К. : Рад. школа, 1983. Т. 1. – С. 104-120.
6. Шашкевич М. Помста і великодушся (переклад з польської) / М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький. – К. : Дніпро, 1982. – С. 108-110.
7. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки / В. П. Кравець : Курс лекцій – Тернопіль, 1994. – 358 с.
8. Левківський М. В. Історія педагогіки / М. В. Левківський : навчальний

посібник. – Житомир : ЖДПУ , 2001. – 220 с.

9. Русова С. Дошкільне виховання / С. Русова // Вибр. пед. твори. – К. : Освіта, 1996. –С. 34-184.

Завдання

1. Із творів Сковороди Г. С. та Ушинського К. Д. випишіть ідеї стосовно призначення та щастя людини, які можна використати в процесі педагогічного консультування.
2. Порівняйте обґрунтування принципів природовідповідності та народності виховання Г. Сковородою, О. Духновичем, К.Ушинським. Відповідь аргументуйте цитатами із запропонованих джерел.
3. Вдумливо прочитайте із запропонованого списку основної літератури твори Софії Русової. Проаналізувавши їх і законспектувавши головні положення, охарактеризуйте соціально-педагогічні погляди видатної просвітительки.
4. Складіть тези статті М. І. Пирогова «Школа і життя».

Питання для самоконтролю

1. Яку працю Г.С. Сковорода називає спорідненою?
2. Яку людську якість найбільше цінував Г. С. Сковорода?
3. Чому Г. С. Сковороду називали українським Руссо?
4. Як К. Д. Ушинський пояснював термін «народність»?
5. Які чинники, на думку К. Д. Ушинського, найбільше впливають на виховання особистості?
6. Як К. Д. Ушинський обґрунтував потребу створення соціально-педагогічної науки в період нових економічних відносин?
7. Якою статтею Пирогов М.І. започаткував широкий суспільно-педагогічний рух?
8. Представниками яких напрямів суспільно-педагогічного руху були К. Д.Ушинський, М. І. Пирогов?
9. Які найсуттєвіші недоліки сучасного йому виховання називав М.І. Пирогов?

10. Як С. Ф. Русова пропонувала розрізняти дефективних дітей? В чому причина дефективності?
11. Над розв'язанням яких основних педагогічних проблем працювала С. Ф. Русова?

Питання для роздумів

1. У чому подібність та відмінність поглядів Сенеки, Сковороди та Ушинського на щастя людини? Чиї міркування Вам найбільше імпонують?
2. Чому М. І. Пирогов виступив проти драматизації у навчально-виховному процесі? Як Ви вважаєте, чи не були помилковими його судження?
3. Чому С. Русова не втілювала своїх ідей на Батьківщині, а віддала перевагу еміграції?
4. У якому випадку, вважає К. Д. Ушинський, багатство може бути суспільним лихом? Чи погоджуєтесь Ви з Костянтином Дмитровичем?
5. У чому подібність та відмінність поглядів Сковороди, Духновича та Ушинського на принципи природовідповідності та народності виховання?
6. З якими аргументами К. Д. Ушинського на користь розумової праці Ви погоджуєтесь і навели б учням, які не хочуть учитись?
7. Який зв'язок між рідним шкільництвом і благополуччям держави простежується в працях С. Русової?
8. С. Русова розглядає соціальне значення праці у вихованні. Чи погоджуєтесь Ви із міркуванням видатної просвітительки про те, що колективна праця дає вагоміші результати, ніж індивідуальна?
9. Чи можемо ми стверджувати, що С. Русова започаткувала соціальну педагогіку в Україні?

Семінарське заняття № 5

Тема: Розвиток соціальної педагогіки у період наукової революції ХХ ст.

План

1. Соціально-педагогічні ідеї С. Т. Шацького.
2. В. П. Кащенко про виховання «виняткових дітей».
3. Втілення соціальної педагогіки Я. Корчака у «Будинку сиріт».
4. Соціально-педагогічні погляди А. С. Макаренка.
5. В. О. Сухомлинський як соціальний педагог.

Література

1. Корчак Я. Відкрите вікно. Право дитини на повагу. Право дитини бути собою // *История социальной педагогики : хрестоматия : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. М. А. Галагузовой – М. : Гуманит. Центр ВЛАДОС , 2000. – С. 352- 384.*
2. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей . / А. С. Макаренко. Книга для батьків. – К. : Радянська школа , 1980. – С. 255-319.
3. Макаренко А. С. Проблеми шкільного радянського виховання . Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1990. – С. 139-280.
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. / В. О. Сухомлинський . – К. : Радянська школа , 1978. – С. 129-154; 181-226.
5. Іщук С. Батьківське виховання у контексті педагогічної думки В. Сухомлинського і Я. Корчака / С. Іщук // *наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2002. – №5. – С. 276-280.*
6. Корчак Я. Педагогическое наследие / Я. Корчак : пер. з польськ. – М. : Педагогика, 1990. – 272 с.

Завдання

1. Із твору С. Т. Шацького «Школа для дітей або діти для школи» випишіть ідеї

про єдність школи і середовища.

2. Прочитайте уривки з творів Я. Корчака. Які проблеми дитячого віку висвітлює автор? Складіть тези.
3. Із творів Макаренка А. С. і Сухомлинського В. О. випишіть важливі положення про сімейне виховання, які можна використати в процесі педагогічного консультування батьків.
4. Порівняйте погляди на сімейне виховання Я. Корчака, А. Макаренка, В. Сухомлинського.
5. Охарактеризуйте колектив своєї групи на предмет відповідності вимогам класиків педагогіки до колективу.
6. Порівняйте вчення А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського про колектив та дитяче самоврядування.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні етапи життєвого шляху Януша Корчака.
2. У чому полягали особливості дитячого самоврядування в «Будинку сиріт»?
3. Які дитячі заклади відкрив С.Т. Шацький?
4. Які заклади для «виняткових» дітей були створені Кащенком?
5. Назвіть основні етапи життєвого шляху А. С. Макаренка.
6. Які головні ознаки дитячого колективу виділив А. С. Макаренко?
7. Які етапи становлення дитячого колективу виділив А. С. Макаренко?
8. Назвіть ознаки стилю дитячого колективу.
9. Яка, на думку А. С. Макаренка, буває мета-перспектива в дитячому колективі?
10. Що дало право В. О. Сухомлинському назвати один із головних його творів «Серце віддаю дітям»?
11. Як В. О. Сухомлинський пропонував формувати громадянські якості у школярів?
12. Які недоліки сімейного виховання відзначав у своїх творах В.О. Сухомлинський?

Питання для роздумів

1. Після смерті С. Т. Шацького його ім'я та праці були незаслужено забуті, незважаючи на те, що започатковане ним вчення про дитячий колектив було розвинуто А. С. Макаренком. У чому причина нехтування творчої спадщини російського педагога аж до 60-х років ХХ ст.? У чому причина возвеличення А.С. Макаренка, який у 30-х роках піддавався критиці, зокрема його діяльність у виправних закладах?
2. Які з педагогічних ідей А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського втратили свою цінність? Котрі, навпаки, звучать з особливою актуальністю на сучасному етапі?
3. У чому полягає феномен В. О. Сухомлинського? Чому видатний педагог радянської України залишається видатним педагогом і в незалежній українській державі?

Семінарське заняття № 6

Тема: Піднесення українського соціального виховання у козацьку добу епохи Відродження (друга половина XV-XVII ст.). Філантропічні функції братств України та їх продовження у братських школах.

План

1. Особливості соціальної роботи в період Українського Відродження.
2. Філантропічні функції братств України та їх продовження у братських школах.
3. Виховання гуманізму і милосердя як одне з основних завдань козацької педагогіки. Соціальна допомога у Запорізькій Січі.
4. Приватна благодійність в Україні. Створення перших вищих навчальних закладів України – Острозької та Києво-Могилянської Академії як результат філантропічної діяльності видатних українських меценатів.

Література

1. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні / А. Г. Горілий . – Тернопіль: ТАНГ, 2001. – 68 с.
2. Дорошенко Д. І. Нарис історії України / Д. І. Дорошенко // Вибр. пед. твори : в 2-х т. – К. : Глобус, 1991. – 238 с.
3. Колісниченко Ю. Я. Неопалима купима / Ю. Я. Колісниченко, С. Д. Плачинда. – Хмельницький : Поділля, 1994. – 208 с.
4. Статут Львівської братської школи 1568 р. Порядок шкільний // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упоряд. : О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – С. 61-65.
5. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків / Д. І. Яворницький // Вибр. пед. твори : в 3-х т. – К. : Наукова думка, 1990. – 592 с.

Завдання

1. Виділіть основні особливості соціальної роботи в період Українського Відродження.
2. Проаналізуйте соціальну діяльність з виховання та освіти молоді Запорізької Січі.
3. Доведіть, що у «Повчанні до сина» І. Федорова закладено гуманістичні ідеї.
4. Проаналізуйте філантропічні функції братств України.
5. Зробіть порівняльну характеристику приватної благодійності в Острозькій та Києво-Могилянській академіях.

Питання для самоконтролю

1. Що спонукало українське панство до меценатства?
2. Хто першим серед українських діячів створив світський твір про суть милосердя?
3. Хто написав твір «Повчання до сина»?
4. Коли і де виникло перше братство?
5. Які основні завдання козацької педагогіки?

6. Чи була соціальна допомога у Запорізькій Січі?

Тематика творчих робіт

1. Церковно-державна благодійність в історії соціальної роботи України.
2. Меценатство в Україні в епоху Відродження.
3. Конвергенція соціальної педагогіки і соціальної роботи у педагогічній думці епохи Українського Відродження.

3. ТЕМА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Проект соціальної служби на основі історичного досвіду та надбань зарубіжних держав.
2. Проект закладу для попередження бідності та професійного жебрацтва на основі соціально-історичного досвіду.
3. Проект закладу для перевиховання підлітків на основі досягнень історичної соціально-педагогічної науки.
4. Проект поліпшення соціальної роботи на сучасному етапі на основі елементів історичного досвіду з проблеми допомоги нужденним.
5. Дослідження інноваційних технологій в історії соціальної роботи. Підготовка виступу на семінар соціальних працівників «Інноваційні технології в історії соціальної роботи України. Можливості використання досвіду».
6. Дослідження проблеми оволодіння мистецтвом багатіти і попереджувати бідність. Підготовка виступу на радіо.
7. Проблема дисциплінування учнів у творах класиків історії педагогіки. Створення poradnika для соціального педагога з уривків творів видатних педагогів минулого і сучасності.
8. Соціальна політика. Історичний досвід та перспективи. Прогнозування можливих напрямів розвитку.
9. Навчальна діяльність та здоров'я дитини. Відображення проблеми в історії соціальної педагогіки.
10. Класики історії соціальної педагогіки про роботу з проблемними дітьми. Вироблення рекомендацій для батьків і вчителів.
11. Жорстокість і насилля в історії соціальної педагогіки/соціальної роботи. Шляхи подолання негативних явищ.
12. Приватна благодійність в історії соціальної педагогіки/соціальної роботи. Можливості використання досвіду на сучасному етапі.
13. Проблема багатства і бідності в історії соціальної педагогіки/соціальної

роботи. Шляхи усунення негативних наслідків.

14. Соціальна робота в Галичині в кінці XVIII - на початку XX ст.
15. Соціальна робота в Закарпатті в кінці XVIII — на початку XX ст.
16. Соціальна робота на Буковині в кінці XVIII — на початку XX ст.
17. Молодіжні організації України XIX — XX ст. Позитивний досвід та проблеми.
18. Висвітлення питань самовиховання в історії соціальної педагогіки. Створення poradnika для школярів і підлітків, схильних до девіантної поведінки.
19. Порівняльна характеристика соціальної опіки над нужденними у дореволюційній Україні та системи соціального забезпечення у Радянській Україні.
20. Опіка дітьми у Радянській Україні.
21. Історичні аспекти пенсійного забезпечення в Україні.

4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Підходи світової науки до виникнення виховання як суспільного явища.
2. Розкриття сутності соціального виховання.
3. Напрямки та види соціального виховання.
4. Соціальне виховання та суспільна опіка у Давній Греції та Римі (Спарта, Афіни).
5. Давньогрецькі філософи про шляхи формування людської особистості (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит).
6. Система лицарського виховання і виникнення освіти для дівчат епохи Середньовіччя.
7. Т.Мор і Т.Кампанелла про справедливий суспільний устрій та виховання.
8. Педагогічні ідеї гуманістичного виховання (Ф.Рабле, Е.Роттердамський).
«Будинок радості» Вітторіно да Фельтре.
9. Створення Дж.Локком першої світської системи виховання та концепції усунення бідності.
10. Пропозиція англійського реформатора і економіста Дж.Беллєрса щодо усунення бідності в трудових коледжах.
11. Я.А.Коменський про «покращення справ людських» та державну систему підтримки.
12. Ідея вільного та природовідповідного виховання в творчості Ж.-Ж.Руссо.
13. Характеристика соціально-педагогічних експериментів Й.Г.Песталоцці.
14. Р.Оуен про формування особистості, філантропіни Базедова.
15. Реалізація Ф.Фребелем ідей соціалізації дитини в умовах дитячого садка.
16. П.Наторп як засновник соціальної педагогіки. Історичні аспекти виникнення терміну.
17. Формування гуманістичних традицій у давніх слов'ян та форми соціальної допомоги.
18. Філантропічні функції братств України та їх продовження у братських школах.
19. Особливості благодійності в Київській Русі. Княжа підтримка і захист.

20. Виховання гуманізму і милосердя як одне з основних завдань козацької педагогіки. Соціальна допомога в Запорізькій Січі.
21. Козацькі об'єднання та їх роль у соціальному захисті. Наступність і традиційність виховання в козаків.
22. Приватна благодійність в Україні. Створення перших вищих навчальних закладів України - Острозької і Києво-Могилянської академії як результат філантропічної діяльності видатних українських меценатів.
23. Проблема щастя людини та гармонійного розвитку у творчості Г.С.Сковороди. висвітлення шляхів запобігання бідності.
24. Соціально-педагогічні ідеї К.Д.Ушинського.
25. Філантропічна діяльність О.Духновича, Х.Алчевської, М.Корфа.
26. Соціально-педагогічні ідеї А.С.Макаренка.
27. Соціально-педагогічні ідеї В.О.Сухомлинського.
28. Законодавчі акти з соціальних питань в сучасній Україні
29. Нормативні документи про соціальний захист дітей в Україні.